

**O‘QUVCHILARNI AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA
MA’NAVY-AXLOQIY TARBIYALASHNING PEDAGOGIK
TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA**

Kadirova Masturaxon Djamoldinovna

Namangan viloyati pedagogik mahorat markazi

Maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus

ta’lim metodikalari kafedrası o‘qituvchisi

dja.mastura1212@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘quvchilarni tarbiyalashda ijtimoiy-iqtisodiy, ma’naviy axloqiy rivojlanishi ko‘p jihatdan kamol toptirishga, uni yangi ijtimoiy munosabatlarga erkin kirisha oladigan, umuminsoniy qadriyatlarni e’tirof etadigan, ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga yo‘nalgan ijtimoiy faol, yuqori madaniyatli, malakali kadrlar qilib tarbiyalashda interfaol metodlardan foydalanish nazarda tutilgan.

Kalit so‘zlar: tarbiya, ijtimoiy-iqtisodiy, ma’naviy-axloqiy, qadriyat, madaniyat, malakali kadr, axloq, madaniyat.

Аннотация: в данной статье предусматривается использование интерактивных методов в воспитании учащихся как социально активных, высококультурных, квалифицированных кадров, социально-экономическое, духовно-нравственное развитие которых во многом зависит от них, способных свободно вступать в новые общественные отношения, исповедовать общечеловеческие ценности, ориентированных на духовно-нравственные ценности.

Ключевые слова: воспитание, социально экономическое, духовнонравственное, ценностное, культурное, квалифицированное кадровое, нравственное, культурное.

Annotation: This article provides for the use of interactive methods in the education of students as socially active, highly cultured, qualified personnel, whose socioeconomic, spiritual and moral development largely depends on them, who are able to freely enter into new social relations, profess universal values, oriented to spiritual and moral values.

Keywords: education, socio-economic, spiritual and moral, value, cultural, qualified personnel, moral, cultural.

Har qanday davlatning iqtisodiy rivojlanishi, unda yashovchi aholining ma’naviy-axloqiy saviyasi nechog‘lik yuksakligiga bog‘liq. O‘quvchi-yoshlarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalash masalasi davlatimizning ta’lim sohasini isloh qilish bo‘yicha asosiy hujjatlarida «Yosh avlodni ma’naviy-axloqiy tarbiyalashda xalqning boy milliy,

madaniy-tarixiy an'analariga, urf-odatlar hamda umumbashariy qadriyatlarga asoslangan samarali tashkiliy, pedagogik shakl va vositalar ishlab chiqilib amaliyotga joriy etiladi», - deb belgilab qo'yilgan.

Bugungi ba'zi bir yoshlar ma'naviyatining qisman buzilayotganligi, ayrimlarining bizga mutlaqo yot bo'lgan urf-odat, madaniyatga berilib ketayotganligi, voyaga etmagan yoshlar o'rtasida turli bezorilik, jinoyat sodir etish hollari uchrab turishi barchamizni tashvishga solmoqda.

Bunday yoshlar kelajakda Vatan ravnaqi uchun o'zlarining qanday hissalarini qo'sha oladilar, qanday kadr bo'lib etishadilar. Vaholanki, mustaqil O'zbekistonning jahondagi rivojlangan mamlakatlar darajasida ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-axloqiy rivojlanishi ko'p jihatdan yosh avlodni kamol toptirishga, uni yangi ijtimoiy munosabatlarga erkin kirisha oladigan, umuminsoniy qadriyatlarni e'tirof etadigan, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga yo'nalgan ijtimoiy faol, yuqori madaniyatli, malakali kadrlar bo'lib etishishiga bog'liq.

O'zga millatlarning ma'naviy qadriyatlari qanchalik ta'sir ko'rsatmasin, kattalarga, ota-onaga hurmat, kamtarlik, halollik, iymon mehnatsevarlik, mehmondo'stlik singari milliy ma'naviy xislatlarimiz barqarordir. Chunki bu ma'naviy xislatlar qon-qonimizga singib ketgan. Xalqimizning axloq, andisha, sharmu-hayo, halollik va pokizalik, inson qadr-qimmatini to'g'risidagi ma'naviy qadriyatlariga zid bo'lgan evropacha an'analar yoshlar ma'naviyatiga salbiy ta'sir o'tkazmoqda. Mamlakatimizning kelajagi, mustaqil O'zbekistonning istiqboli, ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan tarbiyachi o'qituvchiga, uning saviyasiga, tayyorgarligiga, fidoyiligiga, yosh avlodga ta'lim berish va barkamol inson darajasida tarbiyalab, voyaga etkazishga nisbatan shijoatiga bog'liq. Har qanday ta'lim muassasasida tarbiyaviy jarayon bevosita o'qituvchi tomonidan tashkil qilinadi va olib boriladi. Yangicha ijtimoiy sharoitda ta'lim- tarbiyadan ko'zda tutilayotgan maqsadlarga erishish, o'quvchilarning dars va darsdan tashqari xilma-xil tarbiyaviy faoliyatlarini uyushtirish, ularni bilimli, odobli, e'tiqodli, vatanparvar, mehnatsevar, barkamol inson qilib o'stirish va kasbga yo'naltirish o'qituvchi zimmasiga yuklatilganligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi.

Shu bois o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda ta'lim-tarbiya tizimiga innovatsion, ya'ni ilg'or pedagogik texnologiyalarni tatbiq qilish davr talabi bo'lib kelmoqda.

Axloq –ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, uning mohiyati, shaxs xatti-harakatlari, yurish-turish, turmush tarzi, hayot kechirish tamoyillari, qoidalar, shuningdek, ijtimoiy munosabatlar mazmunini ifodalaydi. Shu bois, axloq ijtimoiy hodisa sifatida jamiyat ma'naviy-ruhiy hayotida o'ziga xos muhim ahamiyatga ega. Axloq-odob - jamiyatda, kishilar o'rtasida kundalik turmushda zarur bulgan hatti-harakatlar, urf-odatlar normalari, qoidalaridir. Barcha norma va

qoidalarini kishilar tomonidan ado etilishini nazorat etish va tartibga solish ijtimoiy, yuridik asosda ta'minlanadi.

Axloq - odob qoidalarini va normalari xar bir xalqning qadriyatlarida muhim o'rin egalaydi. Unda o'sha xalqning turmush tarzi madaniy saviyasi, an'analari guruxi, dini ifodalanadi, aks etadi. Shuning uchun axloq-odob qoidalarini va normalari o'sha xalqning bitmas tugalmas ma'naviy boyligi hisoblanadi va millat darajasida shakllanganlik darajasi deb qaraladi. Axloq-odob norma va qoidalarini jamiyat taraqqiyoti bilan rivojlanib, o'zgarib boradi. Bunda qardosh xalqlar, mintaqada yashovchi xalqlar, millatlar urf-odatdani bir-biriga ta'sir ko'rsatadi. Ilg'or, qulay urf-odatlar, an'analariga, an'analar esa qadriyatlar darajasiga ko'tariladi.

Axloq shaxs taraqqiyotining yuqori bosqichi bo'lgan ma'naviy komillik asosini, poydevorini tashkil etadi. Bir so'z bilan aytganda axloq- jamiyatda qabul qilingan, jamoatchilik fikri bilan ma'qullangan xulq-odob normalari majmuidir.

Ma'naviy-axloqiy tarbiyani tashkil etish ijtimoiy tarbiyaning muvaffaqiyatini ta'minlovchi eng muhim omil sanaladi. Ma'naviy-axloqiy ta'lim-tarbiya o'zaro bog'liqlik, uzviylik, aloqadorlik hamda dialektik xarakterga ega bo'lib, shaxs ma'naviy-axloqiy kamolotini shakllantirish asosi hisoblanadi. Ma'naviy-axloqiy ta'lim o'quvchilarga ma'naviy-axloqiy munosabatlar mohiyati to'g'risida tizimlangan bilimlarni berish, ularda ma'naviy-axloqiy bilimlarni egallashga bo'lgan ehtiyojni yuzaga keltirish ma'naviy-axloqiy ongini shakllantirish jarayoni bo'lib, izchil, uzluksiz, tizimli tarzda tashkil etilishi lozim. Mamlakatimiz ta'lim tizimida samarali qo'llanib kelinayotgan innovatsiyalar va xorijiy tajribalar sifatida interfaol metodlarni keltirishimiz mumkin.

Interfaol so'zi inglizcha so'z bo'lib, «inter» - o'zaro va «act» - harakat qilmoq ma'nolarini bildirib, ularning umumiy mazmuni interfaol – ya'ni o'zaro harakatqilmoq ma'nosini anglatadi. Bunday o'zaro harakat turlariga “tinglovchi – o'qituvchi” va “tinglovchi-tinglovchi”ning maqsadli harakatlarini kiritish mumkin. Interfaol o'qitishda o'qituvchi o'quv faoliyatining faol tashkilotchisi bo'lib, talabalar bu faoliyatning sub'ekti sifatida namoyon bo'ladi. Interfaol o'qitish bu bilish faoliyatini rivojlantirishning maxsus tashkiliy shakli bo'lib, interfaol o'qitish jarayonida ta'lim oluvchi o'qitishning ob'ektidan o'zaro hamkorlikning sub'ektiga aylanishi, o'quv jarayonida faol ishtirok etishi bilan tavsiflanadi. Mashg'ulotlarda interfaol metod (strategiya, grafik organayzer)lar bilan ishlash talabalar tomonidan o'quv axborotlarini tizimli, yaxlit holda o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi. Qolaversa, interfaol metodlar yordamida talabalar o'quv axborotlari bilan ishlashda bilimlarni tahlil qilish, sintezlash, muhim tushunchalarni tizimlashtirish, ob'ekt, jarayon, faoliyat, voqea, hodisalarning umumiy mohiyatini aniq ifodalash kabi ko'nikma, malakalarni o'zlashtirishga muvaffaq bo'ladi.

Interfaol metodlar ta’lim jarayonining asosiy ishtirokchilari – o’qituvchi, talaba va talabalar guruhi o’rtasida yuzaga keladigan hamkorlik, qizg’in bahs-munozalar, o’zaro fikr almashish imkoniyatiga egalik asosida tashkil etiladi. Bu jarayonda ularda - erkin fikrlash; -shaxsiy qarashlarini ikkilanmay bayon etish; - muammoli vaziyatlarda echimlarni birgalikda izlash; - o’quv materiallarini o’zlashtirishda talabalarning o’zaro yaqinliklarini yuzaga keltirish;

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh, R. G. (2021). THE ROLE OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION IN THE SPIRITUAL FORMATION OF STUDENTS. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 2(11), 317-320.
2. Рахмонова, Г. Ш. (2021, October). РАЗВИТИЕ ДУХОВНОПРАВСТВЕННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ: DOI: 10.53885/edinres. 2021.30. 30.038 Рахмонова ГШ, научный исследователь кафедры «Дошкольное образование» БГУ, Асадова Вазира, одарённый студент факультета Дошкольного образования БГУ. In Научно-практическая конференция (pp. 96- 97).
3. Рахмонова Г. ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ //Материали конференций МЦНД. – 2021.
4. Shavkatovna R. G. Methods of formation of spiritual and moral competencies in the education of future teachers //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL 27.MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – Т. 11. – №. 2. – С. 976-980.
5. Rakhmonova G. S. Development of Spiritual and Moral Competencies in Students as a Pedagogical Problem //International Journal of Culture and Modernity. – 2021. – Т. 11. – С. 311-314.
6. Рахмонова Г. Ш., Тошхонова З., Тоҳирова М. ТАЛАБАЛАРДА МАЪНАВИЙ-АХЛОҚИЙ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 7. – С. 1032-1037.
7. Нигматова М. М., Файзуллаева Ш. Ф. К., Кодирова С. Д. К. Способы эффективного использования методов обучения математике в начальных классах //Academy. – 2020. – №. 3 (54).
8. Нигматова М. М. ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОЙ ЛИЧНОСТИ //ББК 71.0 И74 Редакционная коллегия Ответственный редактор. – 2019. – С. 191.
9. Негматова М. М., Курбонова Э. К. К., Курбонова Н. К. К. О качествах современного учителя //Проблемы педагогики. – 2020. – №. 1 (46).